Ontwikkelingseducatie in het onderwijs

Een gemeenschappelijk kader voor de scholenwerking van de ngo's, als onderdeel van de noordwerking

1. Inleiding

De bedoeling van deze tekst is het verhelderen en zichtbaar maken van de **gemeenschappelijke visie van ngo's** op gebied van doelstellingen en aanpak van hun scholenwerking. Die gemeenschappelijkheid vormt de rode draad in de rijke verscheidenheid van het ngo-aanbod.
Dit gemeenschappelijk kader vormt het **fundament** voor een gemeenschappelijke strategie van de ngo-sector, gericht op een kwaliteitsvol aanbod 'ontwikkelingseducatie' dat is afgestemd op de noden van onderwijs. Het is tegelijk ook een **dynamisch** gegeven, een werkinstrument 'in ontwikkeling'.

2. De ngo's als aanbieders van ontwikkelingseducatie

2.1. Ontwikkelingseducatie (OE)

OE is een educatief proces waar de Noord-Zuiddimensie onmisbaar deel van uitmaakt, dat gericht is op verandering van waarden en houdingen op individueel en collectief vlak, met als doel een wereld waar macht en bezit rechtvaardig verdeeld zijn vanuit het respect voor de menselijke waardigheid.
(Acodev; Référentiel sur l' éducation au developpement; 2004)

Ontwikkelingseducatie is essentieel in deze snel veranderende en onderling afhankelijke wereld. OE leert kinderen en jongeren diversiteit te waarderen, kritisch na te denken over complexe mondiale problemen, hun eigen waarden en opinies te verhelderen en gefundeerde keuzes te maken voor hun eigen handelen. OE biedt hen de kans om verbondenheid en solidariteit te beleven en verantwoordelijkheid op te nemen.

2.2. Ngo-aanbod

Ngo's spelen een unieke rol , als niet-gouvernementele professionele actoren op gebied van ontwikkelingssamenwerking en ontwikkelingseducatie.
Het ngo-aanbod 'ontwikkelingseducatie' is gekenmerkt door een grote **diversiteit**, een rijkdom die geapprecieerd wordt door pedagogische begeleiders en scholen, omdat die zorgt voor keuzemogelijkheden.
Afgelopen jaren zijn er grote stappen gezet naar schaalvergroting en **specialisatie**. Studio Globo en Djapo zijn het resultaat van de fusie van aparte regionale werkingen en staan samen voor ongeveer 50 voltijdse eenheden die worden ingezet op een **specifiek onderwijsgerichte educatie**. Zij werken ook onderling steeds nauwer samen op het vlak van interne vorming, uitwisseling van materialen en ideeën.. .
De **campagne-ngo's** zijn een andere belangrijke speler voor het onderwijs. Zij richten zich met hun campagnes naar diverse doelgroepen, maar openen voor de scholen de broodnodige handelingsperspectieven wanneer die willen werken aan de actiegerichte component van OE. Ook daar zijn er trouwens meer en meer vormen van onderlinge **afstemming** en samenwerking binnen en buiten de ngo-sector (binnen de koepel 11.11.11

rond de MDG-campagne, rond het campagnethema van Broederlijk Delen, rond voedselzekerheid, kinderrechten..).

De centrale opdracht voor elke ngo en voor de sector in zijn geheel is: hoe kan ons aanbod nog beter aansluiten bij de eindtermen en ontwikkelingsdoelen van het onderwijs en bij het eigen pedagogisch project van de scholen?

3. Algemene doelstelling 'ontwikkelingseducatie' in het onderwijs

OE structureel integreren in het onderwijs is een ambitie die we als ngo's delen met andere actoren op vlak van OS, in België zowel als in heel de Europese Unie.
De rol die onderwijs speelt in de opvoeding van kinderen en jongeren maakt het tot een heel interessante omgeving voor de realisatie van onze doelstellingen als Noord-Zuidbeweging. De scholenwerking neemt dan ook een steeds belangrijker plaats in in de ngo-wereld.

Het aanbod naar scholen, in al zijn verscheidenheid, kadert in een gemeenschappelijke doelstelling voor de hele ngo-sector:
kinderen en jongeren voorzien van de competenties die hen in staat stellen op actieve wijze hun bijdrage te leveren aan rechtvaardige Noord-Zuidverhoudingen, aan een solidaire, duurzame wereld.

We gebruiken de term 'competentie' hier in de betekenis van
- *een geïntegreerde basiscluster van kennis, vaardigheden en houdingen*
- *om effectief te kunnen handelen, problemen op te lossen en verantwoordelijkheid te nemen*
- *in diverse en wisselende contexten waarin zich complexe taken en (nieuwe) uitdagingen aandienen*

(Vlor-denkgroep; Prof. Dr. Herman Baert, jan 2008)

3.1. Competenties voor ontwikkelingseducatie

De operationalisering van onze gemeenschappelijke doelstelling voor de scholenwerking leidt tot het formuleren van een aantal **specifieke competenties voor OE**, die we samenvatten in vijf bekwaamheidsdomeinen.
Deze competenties zijn in principe dezelfde voor alle leeftijdsgroepen, maar wat men concreet kan en wil bereiken moet uiteraard afgestemd zijn op het ontwikkelingsniveau van betrokken kinderen en jongeren.

	kennis/inzicht	**vaardigheden**	**houding**
DIVERSITEIT	· bewustzijn van gelijkenissen en verschillen tussen mensen (cultureel, sociaal-economisch, politiek..) · dieper begrip en inzicht in de verschillende culturen en maatschappijen	· van perspectief kunnen wisselen in ruimte en tijd · de kracht en het initiatief van mensen uit het Zuiden kunnen benoemen	· respect en waardering hebben voor verschil en diversiteit · openheid en gerichtheid op dialoog met anderen

NOORD-ZUID VERHOUDINGEN	· inzicht in oorzakelijke verbanden, dynamische relaties, patronen · samenhang tussen de verschillende dimensies van Duurzame Ontwikkeling kennen	· complexe N-Z relaties, inter-dependenties kunnen analyseren · kritische analyse van informatie kunnen maken · zichzelf, de eigen leefwereld zien als deel van het systeem	· een eigen visie hanteren · inzet voor rechtvaardige en duurzame Noord-Zuid verhoudingen
EMOTIES	· rol van emotionele betrokkenheid kennen in perceptie, oordeelsvorming, beslissingen	· emoties kunnen herkennen en positief aanwenden · zich kunnen inleven · vooroordelen en stereotypen kunnen ontdekken	· verbonden en solidariteit voelen met mensen · zorg en verantwoordelijkheid willen opnemen
WAARDEN	· mensenrechten/ kinderrechten kennen	· een rechtvaardige en duurzame wereld kunnen visualiseren en beschrijven · onrecht kunnen herkennen	· mensenrechten als waardenkader hanteren voor het eigen handelen · eigen overtuiging uitdragen, met respect voor die van anderen
ACTIE	· alternatieve visies en oplossingen kennen · hefbomen, actoren voor verandering kennen	· de link kunnen leggen tussen eigen handelen en gevolgen daarvan in het Zuiden · op systematische wijze aan verandering kunnen werken · acties kunnen evalueren, reflecteren	· zich daadwerkelijk engageren, vanuit het respect voor ieders rechten en waardigheid · een persoonlijke levensstijl voor een rechtvaardige en duurzame wereld volgen

Elke betrokken ngo zal in zijn nieuw programma/project het eigen aanbod naar scholen in dit kader situeren, als een specifieke bijdrage aan de realisatie van bepaalde competenties voor bepaalde leeftijdsgroepen. Een mapping van het globale ngo-aanbod moet ons toelaten dit geheel te evalueren en te verbeteren op zijn kwaliteiten om onze gemeenschappelijke doelstelling na te streven.

3.2. Procesvereisten

Het op gang brengen van dergelijke diepgaande leerprocessen stelt uiteraard een aantal voorwaarden.

Betrokkenheid is een heel belangrijke factor, die maakt dat kinderen/jongeren zich openstellen, geboeid en gemotiveerd bezig zijn, voldoening ervaren.
Participatie betekent dat kinderen/jongeren zelf initiatief kunnen nemen, een actieve inbreng kunnen doen, keuzemogelijkheden hebben .. , zodat ze zich competent voelen.

Betrokkenheid en participatie zijn factoren die de leerbereidheid en het leervermogen van kinderen en jongeren helpen vergroten.
Betrokkenheid bij OE wordt in de hand gewerkt door een aanbod aan interessante en uitdagende materialen en activiteiten, dat aansluit bij de leef- en belevingswereld, de interesses van de kinderen/jongeren, zodat ze de thema's als zinvol ervaren; dat aangepast is aan het ontwikkelingsniveau van de kinderen/jongeren, zodat ze zich uitgedaagd voelen; dat niet enkel op luisteren gericht is, maar waar vanalles te doen is.
Het komt erop aan een rijke leeromgeving te creëren die kennen en kunnen op elkaar betrekt. De **persoon van de leerkracht** speelt daarin een heel belangrijke rol en uiteraard ook de school zelf als mini-maatschappij met zijn eigen cultuur, waarden en normen.

Dat betekent dat er een **procesgerichte aanpak** nodig is om competenties op te bouwen op de verschillende niveaus: bij de leerlingen, maar zeker en vast ook op niveau van de leerkrachten en van de gehele school!

4. De uitdaging voor ons programma 2011-2013

De verwachtingen t.a.v. onderwijs zijn de laatste jaren enorm toegenomen. Wij zijn niet de enigen die 'onze' ontwikkelingseducatie willen integreren in het onderwijs. Scholen zien zich geconfronteerd met heel uiteenlopende vragen en verwachtingen, vanuit een brede waaier van maatschappelijke educaties.
Vandaar de noodzaak om van gezichtspunt te wisselen en te gaan nadenken **vanuit het perspectief van de school** over hoe omgaan met educaties.

4.1. Waarom zouden scholen werk maken van educaties?

Educaties kunnen een rol spelen in een aantal recente ontwikkelingen binnen onderwijs:

- zij geven vorm aan de missie van de school om leerlingen kritisch, toekomstgericht, creatief te vormen (de school als oefenplaats om te werken aan vernieuwing van de samenleving)
- zij stimuleren een geïntegreerde aanpak (kern van de nieuwe Vakoverschrijdende Eindtermen in het SO) en het beleidsvoerend vermogen van scholen (educaties opnemen in hun eigen pedagogisch project)
- zij spelen in op de evolutie naar meer competentieontwikkelend onderwijs, door het verenigen van kennis, vaardigheden en houdingen.

4.2. Waarom zouden scholen ingaan op het aanbod van externe aanbieders?

Het belangrijkste criterium voor het al dan niet opnemen van educaties en van een extern educatief aanbod is de bijdrage die dit levert aan het realiseren van de eindtermen/ ontwikkelingsdoelen, het leerplan en het pedagogisch project van de school.
En het is de school die beslist over de mate waarin en de wijze waarop ze op het aanbod ingaan, zowel op vlak van doelstellingen (welke maatschappelijke thema's neemt de school op), als op vlak van de didactische ondersteuning via het aanbod van externe aanbieders.
Het aanbod is groot en divers. Keuze en selectie zijn absoluut nodig. Het **vermogen om gericht en selectief keuzes te maken** is een centraal element in het beleidsvoerend vermogen van scholen en iets waarbij vooral aandacht moet gaan naar de **ondersteuning van leerkrachten.**

Uit contacten met zowel het Departement Onderwijs als met de Onderwijskoepels en de Vlor blijkt de bereidheid om op een meer overlegde manier samen te werken met externe aanbieders van educaties. Dat impliceert ook duidelijker vragen en verwachtingen vanuit de onderwijswereld naar de kwaliteit van ons aanbod.

4.3. Afstemming op onderwijs

Daarom stellen wij op het niveau van de ngo-sector in de komende 3 jaar volgende doelstelling centraal:
De doeltreffendheid van onze scholenwerking verhogen door een betere afstemming op de noden en de realiteit van het onderwijs.

De ngo-sector wil een kwaliteitsvol aanbod garanderen, met de klemtoon op procesgericht werken en inbedding in het schoolbeleid. Het zwaartepunt van deze opdracht ligt bij de ngo's zelf. Om de deskundigheid en de professionalisering binnen de ngo-sector voortdurend te verhogen kunnen we o.m. gebruik maken van de **expertise** die door de gespecialiseerde ngo's is opgebouwd.

Dit alles veronderstelt uiteraard een **goede communicatie met de pedagogische begeleidingsdiensten** van de netten, die scholen ondersteunen in het verbeteren van hun onderwijskwaliteit, ook op vlak van omgaan met educaties. Het is van belang dat onze initiatieven meer samensporen.
Er is ook nood aan een **gestructureerd centraal overleg tussen alle actoren** op gebied van OE dat de mogelijkheid biedt om afspraken te maken over visie, implementatiestrategie en afstemming van ieders rol daarbinnen.